

УДК 811.111'25:070(043.3)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-26>**Катерина ШЕРЕМЕТА,**

orcid.org/0000-0002-5935-954X

здобувачка ступеня «доктор філософії»,

викладачка кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови,

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

(Київ, Україна) sheremetakateryna12@gmail.com

КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ТЕРМІНІВ ФАХОВОЇ МОВИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

У статті висвітлено особливості використання термінологічних одиниць закладів вищої освіти США на основі корпусного аналізу, що охоплював ідентифікацію мовних даних за допомогою понятійно-категоріального аналізу; співвідношення мовних даних за допомогою статистичних методів; інтерпретацію отриманих результатів. За допомогою корпус-менеджера AntConc у процесі аналізу корпусів, створених на основі освітніх каталогів американських закладів вищої освіти, проаналізовано та співставлено частотність використання освітніх термінів (*university* :: *college*, *education* :: *learning*, *curriculum* :: *schedule*) та їх сполучуваність. Встановлено, що термін «*education*» лідирує в кількісному порівнянні з терміном «*learning*» в усіх чотирьох корпусах, тому що позначає ширше поняття і є родовим відносно видового поняття «*learning*». З'ясовано, що в трьох з чотирьох створених корпусів кількісна розбіжність «*curriculum* :: *schedule*» на користь першого терміна пояснюється тим, що освітні каталоги закладів вищої освіти США описують різноманіття навчальних курсів та вимоги до них (*curriculum*), ніж зазначення графіку (*schedule*) здачі виконаних завдань. Виявлена наявність слова «*schedule*» та відсутність слова «*curriculum*» в корпусі, створеному на основі тексту освітнього каталогу Гарвардського коледжу. Це обґрунтовано тим фактом, що саме в освітньому каталозі цього першого американського закладу вищої освіти, який продовжує наслідувати традиції, започатковані з моменту свого заснування в 1636 р., описано та наголошено саме на певних часових термінах навчально-пізнавальної діяльності студентів або їх зміни. Встановлено, що частотність вживання термінів «*university* :: *college*» визначається типом та відповідно основним функційним призначенням того чи іншого американського закладу вищої освіти. Окреслено, що поняття «*college*» у вищій школі США вживається на позначення як самостійного закладу вищої освіти (з дворічним або чотирирічним терміном навчання), так і його підрозділу – аналога українському «факультет університету», а «*university*» є складним навчально-науковим і дослідницьким комплексом, до складу якого входить декілька коледжів, спеціалізованих шкіл з підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії, а також лабораторії та різногалузеві науково-експериментальні центри.

Ключові слова: освітній термін, корпус, корпусний аналіз, фахова мова вищої освіти США.

Kateryna SHEREMETA,

orcid.org/0000-0002-5935-954X

PhD student,

Lecturer at the Department of Theory, Practice and Translation of the English Language

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

(Kyiv, Ukraine) sheremetakateryna12@gmail.com

CORPUS-BASED STUDY OF EDUCATIONAL TERMS OF THE US HIGHER EDUCATION SPECIALIZED LANGUAGE

The article highlights the peculiarities of the use of terminological units of the US higher education institutions on the basis of corpus-based analysis, which includes the identification of language data through conceptual and categorical analysis; ratio of language data exploiting statistical methods; interpretation of the obtained results. With the help of the AntConc corpus manager in the process of analyzing the corpora created on the basis of educational catalogs of American higher education institutions, the frequency of the use of educational terms (*university* :: *college*, *education* :: *learning*, *curriculum* :: *schedule*) and their compatibility are analyzed and compared. It is established that the term "education" is in the lead in quantitative comparison with the term "learning" in all four corpora, because it denotes a broader concept and is generic to the specific concept of "learning". It is found that in three of the four created corpora, the quantitative discrepancy "curriculum :: schedule" in favor of the first term is explained by the fact that educational catalogs of the US higher education institutions describe the variety of courses and curriculum requirements rather than a schedule and performance. The presence of the word "schedule" and the absence of the word "curriculum" in the

corpus created on the basis of the text of the educational catalog of Harvard College is justified by the fact that it is in the educational catalog of this first American institution of higher education, which continues to follow traditions dating back to its founding in 1636, that certain periods of learning but not courses are emphasized. It is established that the frequency of use of the terms “university :: college” is determined by the type and, accordingly, the main functional purpose of an institution of higher education. It is outlined that the term “college” in the US higher education is used to denote both an independent higher education institution (with a two-year or four-year term of study) and its subdivision – analogous to the Ukrainian “university faculty”; and “university” is a complex educational, scientific and research complex, which includes several colleges, specialized schools for bachelors, masters and doctors of philosophy, as well as laboratories and multidisciplinary research centers.

Key words: educational term, corpus, corpus-based analysis, specialized language of higher education in the USA.

Постановка проблеми. Сьогодні США виступають в авангарді загальних глобалізаційних процесів суспільного розвитку «не лише внаслідок свого економічного добробуту та політичної сили, а й прогресивних напрямів в освітній сфері» (Федоренко, 2017: 187). Стрімкий розвиток вищої освіти США та динамічні процеси її модернізації відповідно до викликів сучасного суспільства засвідчують інноваційні лексико-семантичні процеси у фаховій мові цієї галузі, що вказує на реалізацією нових можливостей мовної системи. З одного боку, це свідчить про активну діяльність у сфері оновлення термінологічної бази освітньої сфери, а з іншого боку, це створює певні труднощі. Тому дослідження англійської терміносистеми фахової мови вищої освіти США є важливим для українських учених. Адже існують відмінності між українською й американською освітніми понятійними системами, а відповідно і значеннями освітніх термінів, які потребують виявлення та вивчення.

Аналіз досліджень. У сучасній лінгвістичній науці існує чимало досліджень, присвячених окремим аспектам нашого дослідження. Зокрема, теоретичні питання освітньої термінологіки вивчали: Т. Бевз (лексичні інновації, структурні моделі та функції освітньої лексики); Л. Вергун (відтворення семантики лексичних інновацій терміносистеми «освіта» англійської мови засобами української мови); О. Дубінчук (упорядкування освітньої термінології); Л. Кнодель (освітня лексика в англійській та українській мовах); Н. Стефанова (англійська термінологіка сфери освіти); С. Федоренко (прагматичний аспект перекладу термінологіки вищої школи США) та ін.

До використання методів корпусної лінгвістики вдавалися як зарубіжні (П. Бейкер (P. Baker), А. Лоуренс (A. Laurence), А. Марчі (A. Marchi) та ін.), так й українські дослідники (А. Гладкова, О. Скобнікова, О. Ткачик та ін.).

Мета статті – вивчення особливостей використання деяких термінологічних одиниць закладів вищої освіти США на основі застосування методів корпусного аналізу.

За допомогою корпус-менеджеру *AntConc* здійснено кількісний підрахунок лексичних одиниць, проаналізовано виокремлені ключові терміни (*university :: college, education :: learning, curriculum :: schedule*) та їх стійкі сполучення. Для проведення дослідження використано також комплекс загальнонаукових та лінгвістичних методів (гіпотетико-дедуктивний метод, за допомогою якого відбувся добір фактичного матеріалу; описовий метод, метод аналізу та метод класифікації для розгляду основних підходів до визначення ключових понять, для обґрунтування теоретичних відомостей; зіставний метод для розмежування суміжних понять у процесі дослідження; метод вибірки для підбору англійських каталогів закладів вищої освіти США для подальшого аналізу).

Виклад основного матеріалу. Сьогодні корпусне дослідження використовується в різних наукових галузях, лінгвістика не є виключенням. Корпуси використовуються як лінгвістичними, так і нелінгвістичними галузями. Наприклад, лінгвісти-теоретики проводять корпусні дослідження у якості експериментальної бази для перевірки гіпотез і доведення своїх теорій. Прикладні лінгвісти застосовують комп'ютерні корпуси в навчальних цілях і для розв'язання фахових завдань. Комп'ютерні лінгвісти беруть до уваги статистичні та лінгвістичні закономірності, що були виявлені на матеріалі певного корпусу, для створення комп'ютерних моделей мови. У соціолінгвістичних дослідженнях корпуси використовуються для вивчення мовного різноманіття та інше (Жуковська, 2013: 105–106). На думку Дж. Егберта та П. Бейкера, причиною такої розповсюдженої цікавості та широкого використання корпусів та корпусної методології є саме те, що корпуси надають об'єктивні свідчення того, як «реальні люди використовують реальну мову» (Egbert, Baker, 2016: 4). Тому і корпусна лінгвістика стає тим потужним та зручним засобом в отриманні інформації.

З метою встановлення особливостей використання термінології закладів вищої освіти США було створено чотири корпуси на основі освітніх

каталогів американських закладів вищої освіти, з-поміж яких:

1. Virginia Polytechnic Institute and State University (VPISU) (обсяг 369224 токени).
2. University of Texas at Austin (UTA) (обсяг 437933 токени).
3. Harvard College (HC) (обсяг 52698 токенів).
4. Webster University (WU) (обсяг 291560 токенів).

За допомогою програми *AntConc* було проведено кількісні підрахунки вживання термінології закладів вищої освіти США. Для цього було застосовано такі функції програми *AntConc*:

- concordance – визначення та кількість використання ключових слів у тексті;
- concordance plot – визначення щільності вживання обраних слів;
- clusters – виявлення послідовності слів, що використовуються з обраними словами;
- collocates – аналіз загального оточення слів в контексті.

У створених корпусах було проаналізовано та співставлено частотність використання таких термінів, як-от: *university :: college, education :: learning, curriculum :: schedule*.

Як ми можемо бачити (див. Таблиця 1), у корпусі VPISU використання терміну *university* найчастіше порівняно з терміном *college*. Це може бути пояснено тим, що в тексті освітнього каталогу наголошується саме на типі закладу вищої освіти – університеті. В США університетом є «потужний навчально-науковий і дослідницький комплекс, до складу якого входить декілька коледжів, спеціалізованих шкіл (медичні, бізнес-школи тощо), відділення бакалаврату, магістерського та докторського навчання, а також лабораторії та різногалузеві науково-експериментальні центри. Така модель науково-дослідницького університету у США є відмінною від української і набагато розгалуженішою» (Федоренко, 2017: 102).

Таблиця 1

Частотність вживання термінів в корпусі VPISU

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	2587	926	college
education	664	340	learning
curriculum	237	28	schedule

Термін *education* також лідирує в кількісному порівнянні з терміном *learning* (табл. 1), тому що позначає ширше поняття і є родовим відносно видового поняття *learning*:

- education – the process of teaching or learning, especially in a school or college, or the knowledge that you get from this;
- learning – the activity of obtaining knowledge.

Розглянемо також словникові значення термінів *curriculum :: schedule*:

- curriculum – the subjects studied in a school, college, etc. and what each subject includes;
- schedule – a list of planned activities or things to be done showing the times or dates when they are intended to happen or be done.

Загалом під курикулумом у вищій школі США розуміють «запропонований і затверджений закладом вищої освіти зміст організаційно-методичного забезпечення освітнього процесу з переліком курсів та визначенням результатів навчання студентів, що підлягає щорічному перегляду і відповідно оновленню. Фактично, курикулум установлює зв'язки між цілями освіти та повсякденним життям у закладах вищої освіти» (Федоренко, 2017: 105). Освітні каталоги здебільшого описують різноманіття навчальних курсів в певному закладі вищої освіти США, ніж зазначення графіку (*schedule*) виконання завдань, тому цим і пояснюється така кількісна розбіжність *curriculum :: schedule* на користь першого терміна.

Аналізуючи корпус UTA (див. Таблиця 2), який є більшим за попередній на 68709 токенів та незважаючи на те, що заклад є університетом (*university*), слово *college* зустрічається більше разів. Це може бути пояснено тим, що до складу UTA входить п'ять коледжів і тим, що «поняття *college* у системі вищої освіти США вживається на позначення як самостійного закладу вищої освіти (з дворічним або чотирирічним терміном навчання), так і аналога факультету університету, що готує спеціалістів будь-якої галузі знань і має певну автономію» (Федоренко, 2017: 103).

Таблиця 2

Частотність вживання термінів в корпусі UTA

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	1017	1752	college
education	1243	267	learning
curriculum	758	47	schedule

Терміни першої колонки у табл. 2 *education* і *curriculum* використовуються частіше, ніж *learning* і *schedule* тому що, як і в попередньому корпусі мають ширші значення, є родовими поняттями.

Корпус HC (див. Таблиця 3) має більшу частотність вживання терміну *college*. По-перше, через свою назву, що включає слово *college*, та відповідно тип закладу вищої освіти. HC є одним з двох коледжів у Гарвардському університеті та найстарішим ЗВО в США. По-друге, з тієї ж самої причини, що і в попередньому корпусі (UTA): слово *college* вживається на позначення аналога українського слова «факультет». Щодо наявного слова

schedule та відсутності *curriculum* в тексті, то це пояснюємо тим фактом, що саме в освітньому каталозі цього першого американського закладу вищої освіти, який продовжує наслідувати традиції, започатковані з моменту його заснування в 1636 р., автори описують та наголошують саме на певних термінах навчально-пізнавальної діяльності студентів або їх зміні.

Таблиця 3

Частотність вживання термінів в корпусі НС

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	240	471	college
education	73	11	learning
curriculum	0	6	schedule

У корпусі WU (див. Таблиця 4) можемо прослідкувати схожу з корпусом VPISU динаміку щодо вживання *university :: college, education :: learning*. І загалом терміни першої колонки кількісно переважають над термінами другою колонки, що також може бути пояснене особливістю значень цих термінів, описаних вище.

Таблиця 4

Частотність вживання термінів в корпусі WU

Термін 1	Підрахунки		Термін 2
university	4923	584	college
education	651	576	learning
curriculum	152	44	schedule

Щодо щільності використання (concordance plot) обраної термінології в чотирьох корпусах (див. Рис 1), то вона є неоднорідною. Це спричинено частотністю вживання термінів, спеціалізацією, типом закладу вищої освіти та їх повторюваністю в тексті. Також в корпусі НС відсутня щільність терміну *schedule* через його відсутність у каталозі.

Під час дослідження термінології закладів вищої освіти США було проаналізовано сполучуваність термінів (clusters). У корпусі VPISU обрані терміни сполучаються переважно з іменниками іноді з однаковими, лише *curriculum* здебільшого з дієсловами:

- education – program, option, record, abroad, office, curriculum, website, course, offers, department, center, coordinator;
- learning – experience, environment, communities, strategies, system, opportunities, laboratory, course, theory;
- university – policy, obligations, publications, studies, honors, offers, course, computer, environment, development;
- college – park, level, students, core, system, courses, librarian, enrollment, entrance, training;

- curriculum – provides, allows, consists, prepares, focuses, includes, built, changes;
- schedule – adjustment, information, opportunities.

Сполучуваність з іменниками також можемо спостерігати і в корпусі UTA, лише *schedule* поєднується з певними часовими маркерами та модальними дієсловами:

- education – program, courses, students, teacher, advisor, transition, coordinating, certification, administration, degree, code;
- learning – theories, approach, styles, environment, experience, process, courses, opportunities, outcomes, strategies, communities;
- university – studies, programs, student, core, career, library, catalog, center, community, faculty, undergraduate;
- college – credit, level, student, board, composition, department, faculty, experience, teaching, admission;
- curriculum – requirement, development, options, course, table, design, students, studies, committee;
- schedule – are, can, is, may, published, should, building, online.

Терміни корпусу НС сполучаються з тими ж частинами мови, що й у попередніх двох випадках:

- education – program, records, requirements, courses, office, abroad, categories, efforts, grants, credit;
- learning – community, teaching, and, how, in;
- university – health, student, policy, property, identification, campus, community, police, building;
- college – honor, housing, students, community, officers, record, rules, academic;
- schedule – students, subject, order.

Вочевидь відсутній аналіз *curriculum*, так як в освітньому каталозі НС цей термін жодного разу не використовувався:

У корпусі WU маємо схожу сполучуваність, як і в попередніх випадках. На відміну від попередніх вищезазначених, у цьому корпусі присутні поєднання з усіма обраними термінами, також присутні не лише загальні назви, а і власні (наприклад, University of Missouri, etc.):

- education – candidates, requirements, department, passport, program, certification;
- learning – experience, outcomes, strategies, assessment, style, disability, center, theory;
- university – undergraduate, Missouri, Illinois, Arkansas, Colorado, supervisors, offers, requirements, chamber;
- college – physics, mathematics, algebra, career, composition, credit;

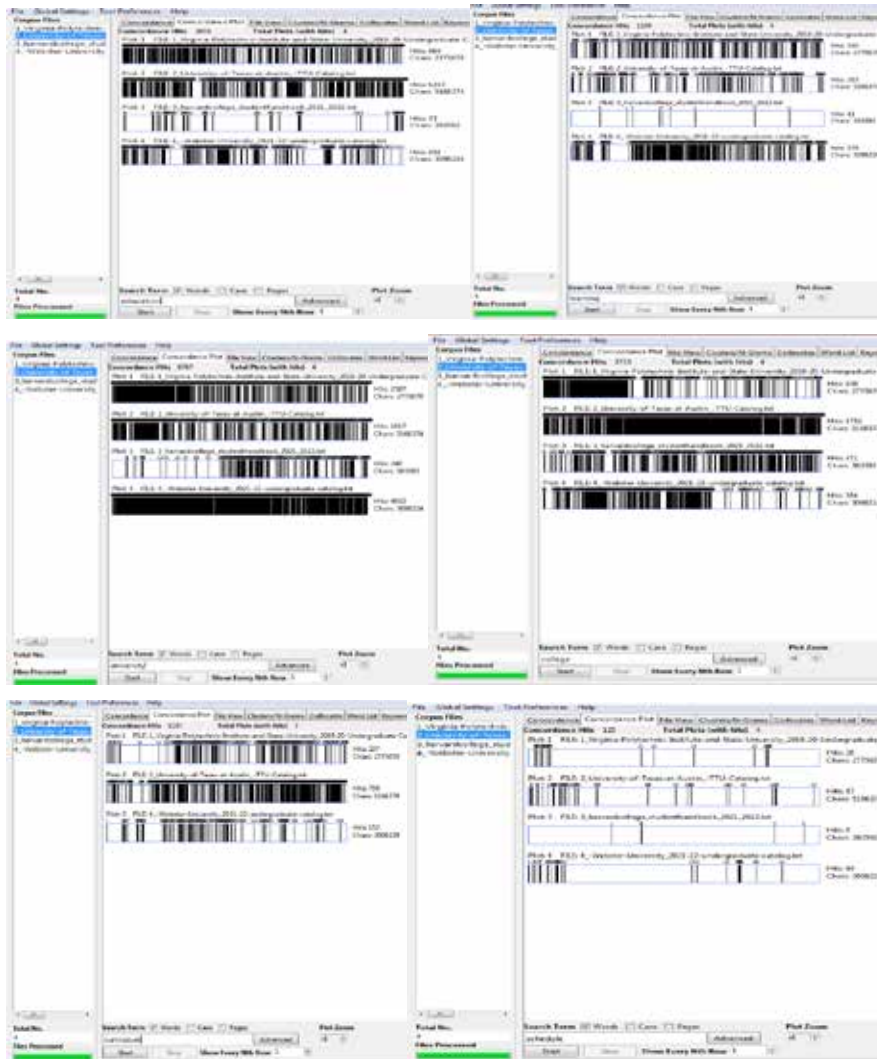

Рис. 1. Щільність використання термінів

– curriculum – development, adaptations, courses, learning, regarding, requirements, students, hours;

– schedule – appointments, book, career, changes, contact.

Найуживанішими поєднуваними словами з обраними термінами є такі: *student, requirement, course, theory, program, opportunities*; найменше поєднань зі словами *option, catalog, design, policy*. Це може бути пояснене тим, що наявна певна стандартизація і правила укладання освітніх каталогів є однаковими для усіх вищезазначених закладів вищої освіти.

Висновки. Отже, проаналізувавши створені корпуси на основі освітніх каталогів чотирьох закладів вищої освіти США, можемо зробити висновок, що частотність вживання обраної термінології майже однакова, як і щільність та поєднуваність слів. Виявлені відмінності пояснюються спеціалізацією, типом, запропонованими можливостями окремих

американських закладів вищої освіти. Зокрема встановлено, що термін «education» лідирує в кількісному порівнянні з терміном «learning» в усіх чотирьох корпусах, тому що позначає ширше поняття і є родовим відносно видового поняття «learning». З'ясовано, що в трьох з чотирьох створених корпусів кількісна розбіжність «curriculum :: schedule» на користь першого терміна пояснюється тим, що освітні каталоги закладів вищої освіти США описують різноманіття навчальних курсів та вимоги до них (curriculum), ніж зазначення графіку (schedule) здачі виконаних завдань. Виявлена наявність слова «schedule» та відсутність слова «curriculum» в корпусі, створеному на основі тексту освітнього каталогу Гарвардського коледжу. Це обґрунтовано тим фактом, що саме в освітньому каталозі цього першого американського закладу вищої освіти, який продовжує наслідувати традиції, започатковані з моменту свого заснування в 1636 р., описано та наголошено саме на певних часових тер-

мінах навчально-пізнавальної діяльності студентів або їх зміні. Встановлено, що частотність вживання термінів «university :: college» визначається типом та відповідно основним функційним призначенням того чи іншого американського закладу вищої освіти.

Застосування методів корпусної лінгвістики дало змогу проаналізувати великий обсяг матеріалу та зробити висновки на основі статистичних

даних, не спираючись на суб'єктивну думку авторів дослідження. Таким чином, нам вдалося уникнути ймовірної людської похибки у підрахунках і сформулювати об'єктивні висновки.

Перспективним напрямом подальших наукових пошуків у досліджуваній сфері є лексико-семантичний аналіз англомовних веб-сайтів закладів вищої освіти США за допомогою методів корпусної лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
2. Федоренко С. В. Прагматичний аспект перекладу термінології вищої школи США. Культурно-детерміновані фактори у практиці перекладу: монографія / наук. ред. А. К. Солодка. Миколаїв : ФОП Швець В. М., 2017. С. 187–202.
3. Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США : дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2017. 551 с.
4. Egbert J., Baker P. Introduction. *Triangulating Methodological Approaches in Corpus-Linguistic Research* / eds. P. Baker, J. Egbert. New York, London, 2016. P. 1–19.

REFERENCES

1. Zhukovska V. V. *Vstup do korpusnoyi linhvistyky [introduction to Corpus Linguistics]*. Zhytomyr : ZhSU named after I. Franko, 2013. 142 p. [in Ukrainian].
2. Fedorenko, S. V. (2017). Pragmatic aspect of translation of terminology of higher education in the USA [*Prahmatychnyy aspekt perekladu terminoleksyky vyshchoyi shkoly SSHA*] / A. K. Solodka (Ed.), *Cultural-determined factors in the practice of translation: monograph* [Kulturno-determinovani faktory u praktytsi perekladu: monohrafiia]. Mykolaiv : FOP Shvets V. M. pp. 187–202 [in Ukrainian].
3. Fedorenko S. V. *Teoriya i metodyka formuvannya humanitarnoyi kultury studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv SSHA: dys. ... d-ra ped. nauk* [Theory and methods of formation of liberal humanistic culture of students of higher educational institutions of the USA : dissertation on gaining the scientific degree of Doctor of Sciences in Education]. Kyiv, 2017. 551 p. [in Ukrainian].
4. Egbert J., Baker P. Introduction. *Triangulating Methodological Approaches in Corpus-Linguistic Research* / eds. P. Baker, J. Egbert. New York, London, 2016. P. 1–19.